

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Aardgasvrij Palenstein

Peter Verheggen & Robbert van Rijswijk

gemeente
Zoetermeer

Inhoudsopgave

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

- Voorstellen
- Aanleiding en doel
- Huidige situatie
- Technische varianten
- Business case

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Voorstellen

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Missie:

Het moet en kan beter!

Van idealistische oriëntatie naar
realistische aanpak

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Van gaslos projecten

Palenstein Zoetermeer

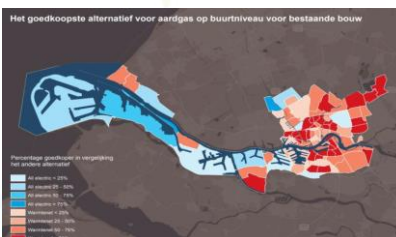
Buikslotermeerplein

Merwedekanaalzone Utrecht

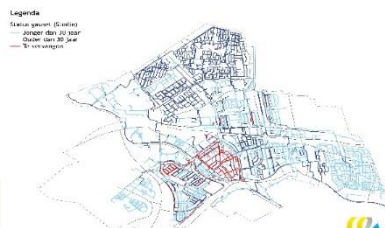
Warmtenet Roosendaal

Warmtenet Rotterdam

Onderzoek RVO

Van Gaslos Middenholland

Energie neutraal RijswijkBuiten

Berlage Lyceum

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Peter Verheggen, programmamanager Duurzaam & Groen Zoetermeer

Duurzaam & groen
ZOETERMEER

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Aanleiding en doel

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Zoetermeer aardgasvrij in 2040

De energietransitie: hoe doen we dat?

Duurzaam & groen
ZOETERMEER

- **Deel 1: het verhaal richting inwoners**

(Waar staat Zoetermeer? Wat is de aanpak?)

- **Deel 2: governance**

(Wat wordt er geregeld? Hoe wordt het geregeld?)

Het verhaal aan de inwoners

- Aardgasvrij, waar is dat goed voor?
- Wat heeft de gemeente hier mee te maken?
- Aardgasvrij, hoe dan?
- Wie betaalt dat?
- Wanneer aardgasvrij?
- Waarom beginnen in Palenstein?
- Wat betekent het voor u?
- Waar kunt u terecht voor meer informatie?

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

REGEERAKKOORD

Waarom
aardgasvrij?

Welke rol speelt de gemeente?

Gemeente beoogd bevoegd gezag om:

- Een keuze te maken in het alternatief voor aardgas;
- Te besluiten wanneer het aardgas uit de wijk verdwijnt.

Partners energietransitie

DEZ

Stedennetwerk
G40

REIMARKT

vi)omes

INWONERS

Rijksoverheid

Duurzaam & groen
ZOETERMEER

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Hoe dan?

Om te beginnen: de nieuwbouw!

Regionale deal

- Vooruitlopend op de wet VET
- Alle nieuwbouw aardgasvrij
- Stedin en 29 gemeenten

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Bestaande bouw - energiegebruik

80% AARDGAS !

20% ELEKTRA

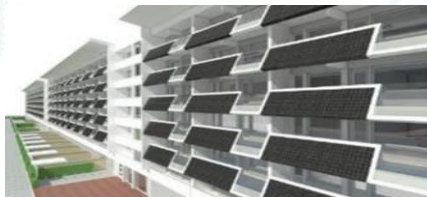
gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Wat komt er voor in de plaats?

All electric

**Hernieuwbaar
Gas**

**Collectieve
Warmte**

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Hoe gaan we dat betalen?

€ 13 miljard

**Zoetermeer:
€ 100 miljoen
per jaar**

Wanneer aardgasvrij?

- Gebouwen en energienetwerken gaan lang mee
- Wanneer aardgasvrij maken op **slimme, natuurlijke momenten** gepland wordt, voorkomt dit onnodige kosten

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Start bouw Palenstein 1966

- 78% sociale woningbouw
- 22% koopwoningen

2016

- Plannen voor sloop/nieuwbouw
- Plannen groot onderhoud

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

© COPYRIGHT PUTTER CREATIVE COMMUNICATE 2017

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

- GAS
- ELEKTRA
- MIDDENSPANNINGSSTATION

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Voorloperschap

Wat betekent dit voor u als bewoner?

Huurder

- De aanpassingen in uw woning rondom aardgasvrij worden meegenomen in de onderhoudsplannen van uw **corporatie**.
- Uw woningcorporatie houdt u daarvan op de hoogte.

Wat betekent dit voor u als bewoner?

Koper

- Oplossingen om in één keer aardgasvrij te worden zijn nog beperkt (m.u.v. VvE's).
- Isoleren is altijd noodzakelijk. Het isoleren van vloeren, dak en spouwmuren en het plaatsen van HR++-glas zijn ook heel rendabele maatregelen.
 - Doe mee met een **energiesafari** en kom naar de **wijkinformatieavond**
- Neemt u een nieuwe keuken, kies dan voor koken op inductie/elektra.
- Vervanging van CV-ketel mooi moment om te verkennen wat er op dat moment voor u mogelijk is.
- Voor persoonlijk advies kunt u contact opnemen met:
 - **Reimarkt** (innovatiewinkel in de Dorpsstraat), of
 - Energiecoöperatie **DEZo** (blok voor blokproject in Seghwaert en Palenstein)

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Energietransitie

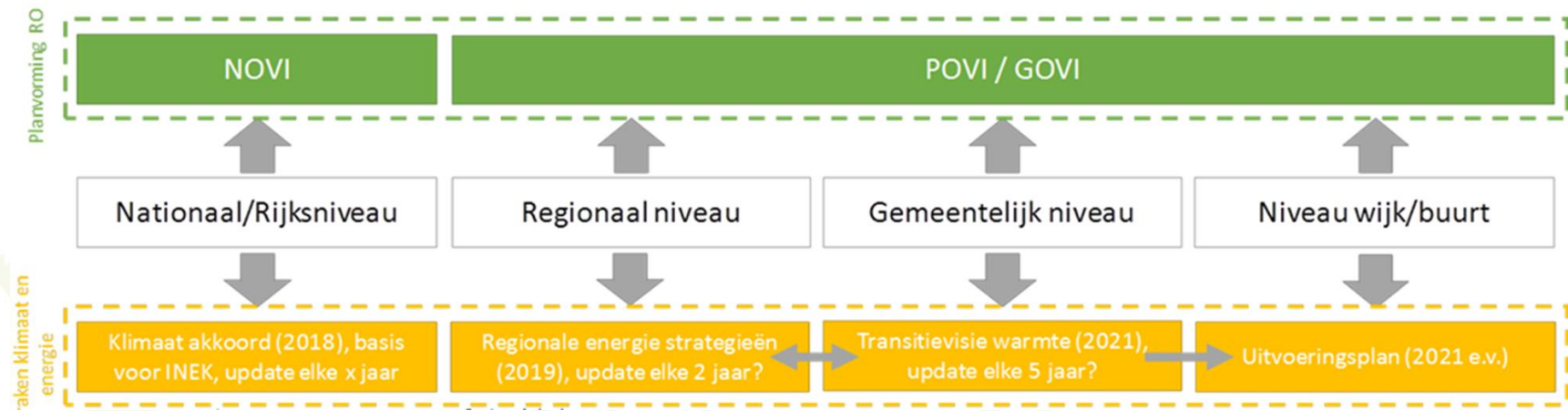

GOVERNANCE

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Wijkgerichte aanpak

Communicatie, besluitvorming, uitvoering

Proeftuinen
aardgasvrije
wijken

Startmotor
Corporaties

Aardgasvrije
nieuwbouw

Afwegingsleidraad

Warmtenetten

Kostenreductie, Duurzaamheid, Concessies

Isolatie + warmtepompen

Uitvoeringsagenda, kostenreductie

Geothermie

Aquathermie
Restwarmte

Duurzaam
Gas
waterstof, biogas

Wind- en
zonne-energie

Energiebelasting

Normering
Utiliteitsbouw

Normering
Koopsector

Gebouwgebonden
Financiering

Energietransitie: komende decennia een grote nieuwe gemeentelijke taak

- De regierol van de energietransitie in de wijken komt bij de gemeente.
- Die regierol vergt een zorgvuldig en bewerkelijk proces met een omvangrijke inzet van de gemeente.
- Het opstellen van warmte- en energieplannen, de uitvoering, monitoring, de wijken in en communicatie en participatie.

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Huidige situatie

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Palenstein Cluster 1

Cluster 1:

- 1.000 corporatiewoningen (Vestia, DGW en Vidomes)
- 1 VvE (130 woningen)
- 10.000 m² gemeentelijke panden
- Bouwjaar 1966 tot 2010
- Warmtevoorziening o.b.v. blokverwarming

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Technische varianten

Vertrekpunt opgave

- Maximaal flexibel
 - Temperatuurniveau (LT versus MT)
 - Aansluitmoment
- Toekomstbestendig (temperatuur zo laag mogelijk)
 - Voorkomen warmteverliezen
 - Hoog opwekrendement
- Woonlastenneutraliteit

Alternatief 1:

Toepassen van een WKO-net met
collectieve en individuele
warmtepompen

Alternatief 2:

Toepassen van een WKO-net
met een warmtepompcentrale

Alternatief 3:

Elke gebouw krijgt zijn eigen
individuele warmtevoorziening

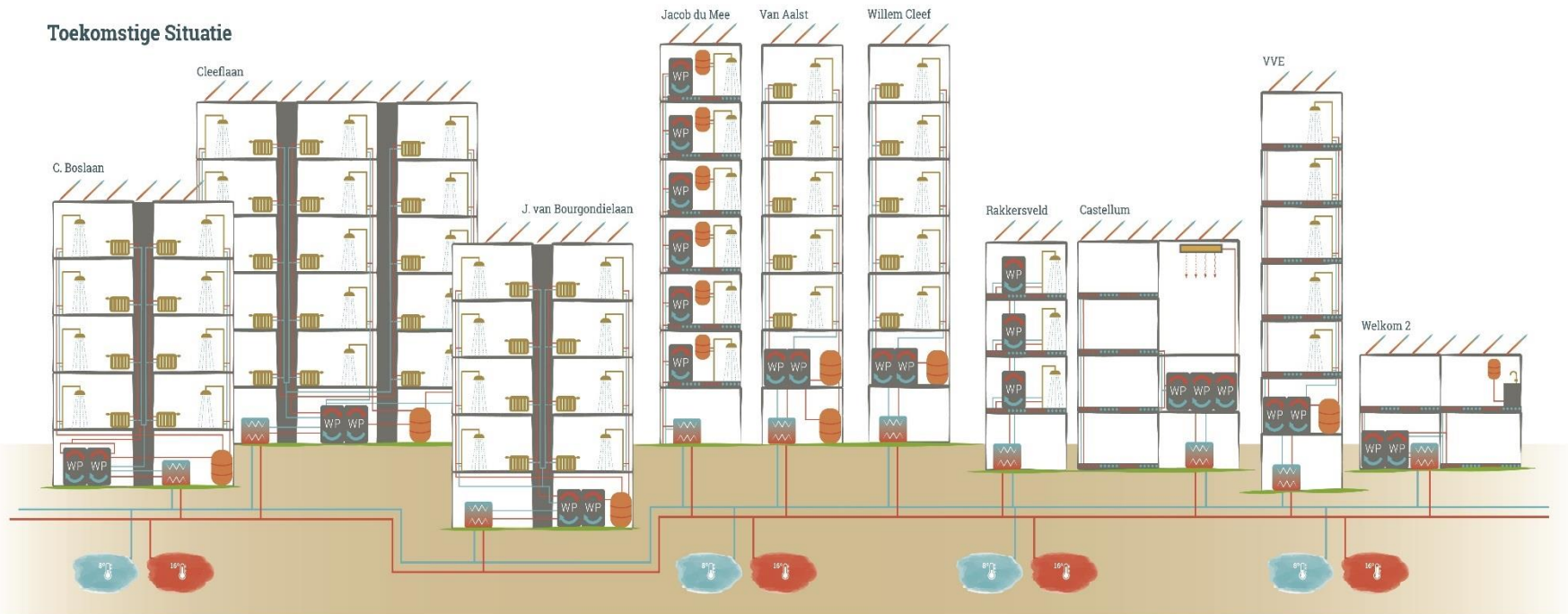
Alternatief 1

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

WKO-net met individuele en collectieve warmtepompen

Toekomstige Situatie

- Temperatuurniveaus:
 - 70°C middels collectieve warmtepomp
 - 40°C middels individuele warmtepomp
- Bronbalans:
 - Koudelevering aan gemeentelijke panden
 - Thermische energie uit oppervlaktewater (TEO) of zonnecollectoren

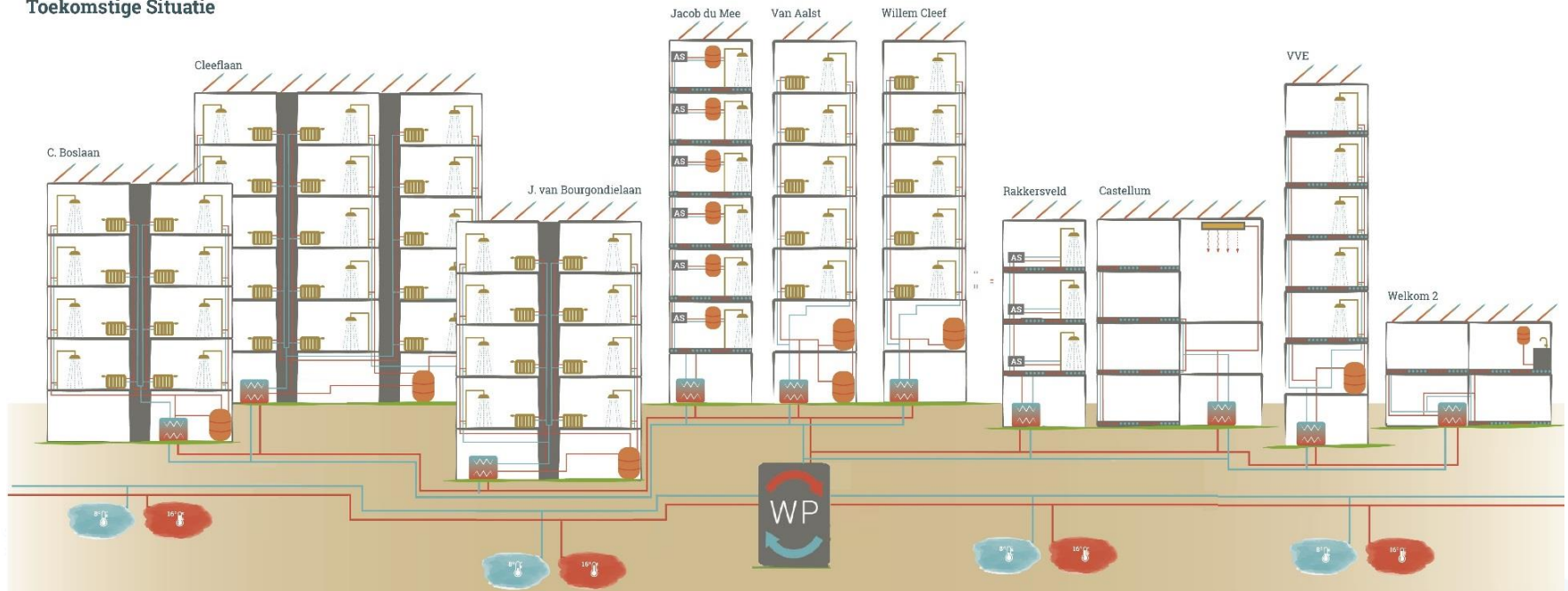
Alternatief 2

WKO-net met warmtepompcentrale

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Toekomstige Situatie

- Temperatuurniveaus:
 - 70°C middels warmtenet
- Bronbalans:
 - Thermische energie uit oppervlaktewater (TEO) of zonnecollectoren

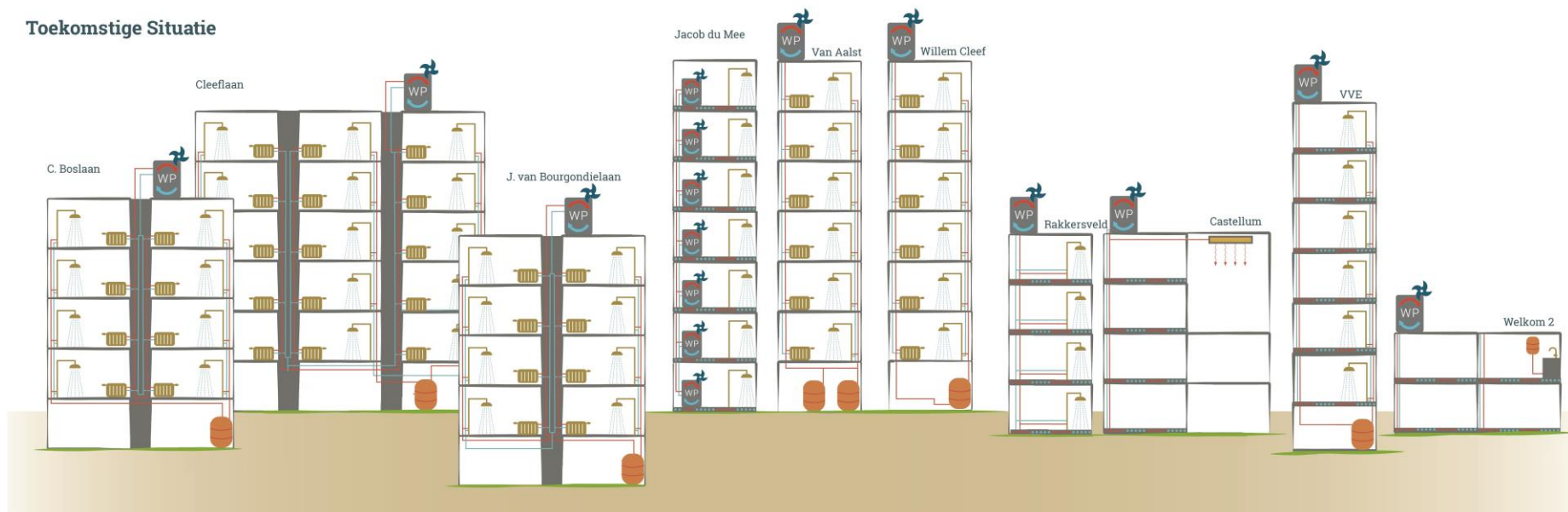
Alternatief 3

Individuele oplossingen o.b.v. luchtwarmtepompen

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Toekomstige Situatie

- Temperatuurniveaus:
 - 70°C middels collectieve warmtepomp
 - 40°C middels individuele of collectieve warmtepomp
- Bronbalans:
 - Niet van toepassing

Afweging alternatieven

	Decentrale warmtepomp	Centrale warmtepomp	Lucht warmtepomp
Technische consequenties			
Technische complexiteit	Relatief complex	Relatief complex	Relatief eenvoudig (constructie dak?)
Ruimtelijke inpassing	In bestaande TR's	In nieuwe TR	Op bestaande daken
Koudelevering?	Tegen geringe meerkosten	Tegen substantiële meerkosten	Tegen meerkosten
Flexibiliteit/toekomstbestendigheid			
Modulair opbouwbaar	Ja	Deels	Ja
Temperatuurniveaus	MT en LT	MT	MT en LT
Lagere temperatuur?	Ja	Nee	Ja
Open voor nieuwe bronnen	Ja (TEO, TED, TEA)	Ja (warmtenet, geothermie)	Complex
Duurzaamheid			
CO2-reductie	18%	5%	-8%

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Business case

Investeringskosten

Per woningequivalent (excl. BTW)	Decentrale warmtepomp	Centrale warmtepomp	Lucht warmtepomp
Warmteopwekking	€ 11.000 tot € 13.500		
Aanpassingen in/aan woning	€ 0 tot € 20.000		
Vermeden investering vervanging gasketel	- € 1.000 tot - € 2.000		

Minder investering is nihil

Opzet business case

Belangrijke uitgangspunten

- Woonlastenneutraliteit
 - Looptijd:
 - Rendement:
 - Inflatie:
 - Gas-/warmteprijsstijging:
 - Elektraprijsstijging:
 - Autonome warmtevraagdaling:
- NMDA-principe (korting WW-tarief)
- 40 jaar
- 6% (4% vreemd, 8% eigen)
- 2% per jaar
- 3% per jaar
- 1,5% per jaar
- 0,5% per jaar

Onrendabele top = BAK

gemeente
Zoetermeer

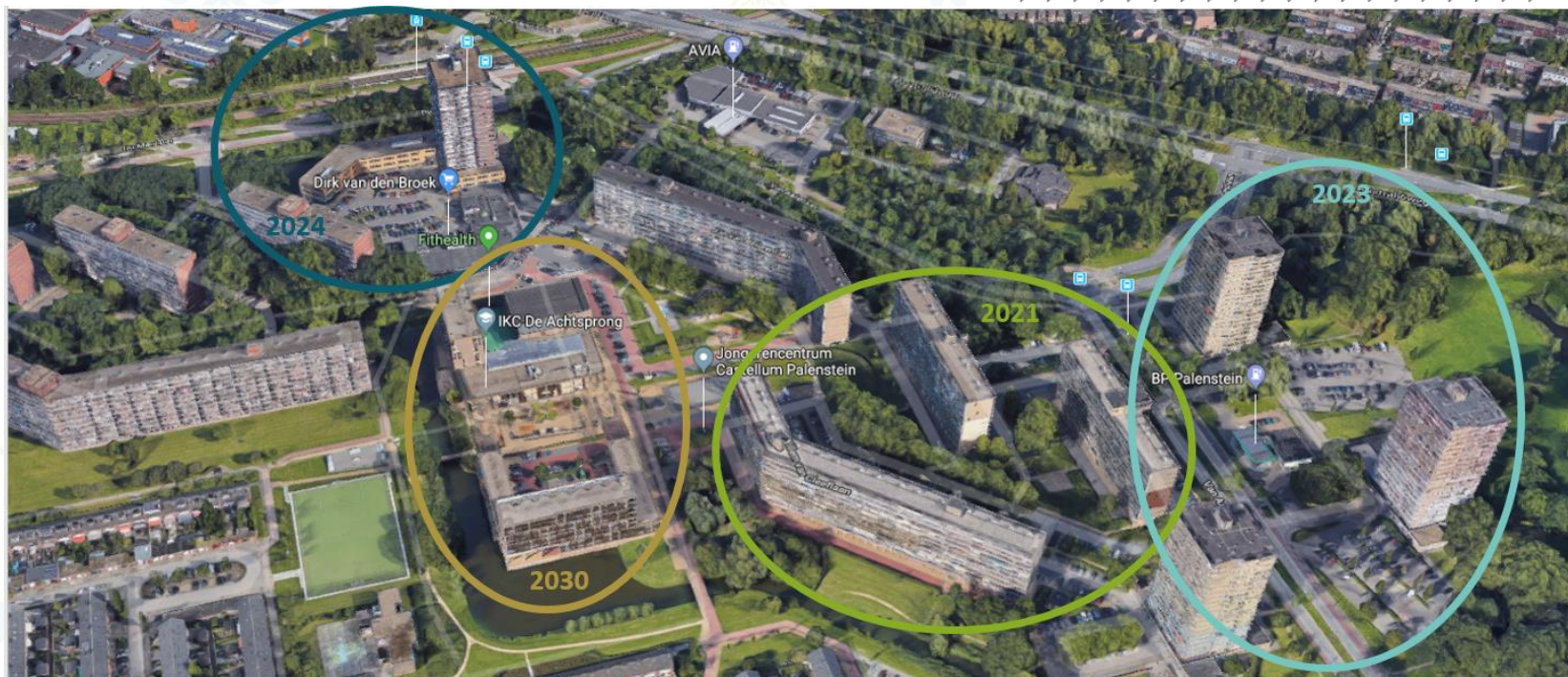
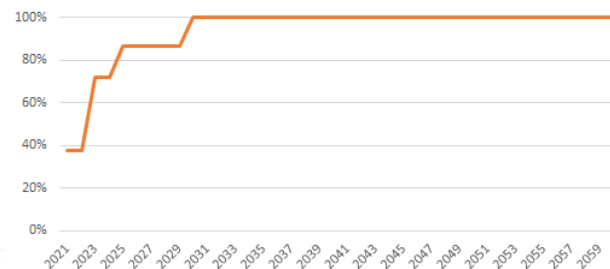
Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Opzet business case

Volloopsnelheid

Volloopsnelheid

Business case

Onrendabele top per woningequivalent (excl. BTW)	Decentrale warmtepomp	Centrale warmtepomp	Lucht warmtepomp
Gemiddelde BAK	€ 6.500 tot € 7.500		
Aanpassingen in/aan woning	n.t.b.		
Decentrale uitkering	€ 5.500		

Decentrale uitkering onvoldoende voor onrendabele top

Gevoeligheidsanalyse

Parameters

Algemeen

- Rendementseis +/- 3%
- Warmtevraag +/- 20%
- Warmteprijsstijging +/- 1% per jaar
- Elektraprijsstijging +/- 1% per jaar

Volloopsnelheid

- Volgens MJOB
- Volledig versnipperd

Jaar	Volgens MJOB	Volledig versnipperd
2021	Van Aalst & Jacob du Mee	Van Aalst
2022	-	Jacob du Mee
2023	Nieuwbouw Vidomes	
2024	-	Nieuwbouw Vidomes
2025	Cornelis Cleeflaanflat & C. Boslaanflat & J. Van Bourgondielaan	C. Boslaanflat & Cleeflaanflat
2026	Rakkersveld	Rakkersveld
2027	-	Bourgondielaan
2028	-	
2029	VVE & Willem Cleeflaan	VVE & Willem Cleeflaan
2030	Welkom 2 & Castellum	Welkom 2 & Castellum

Uitgaven:

- Investering +/- 20%

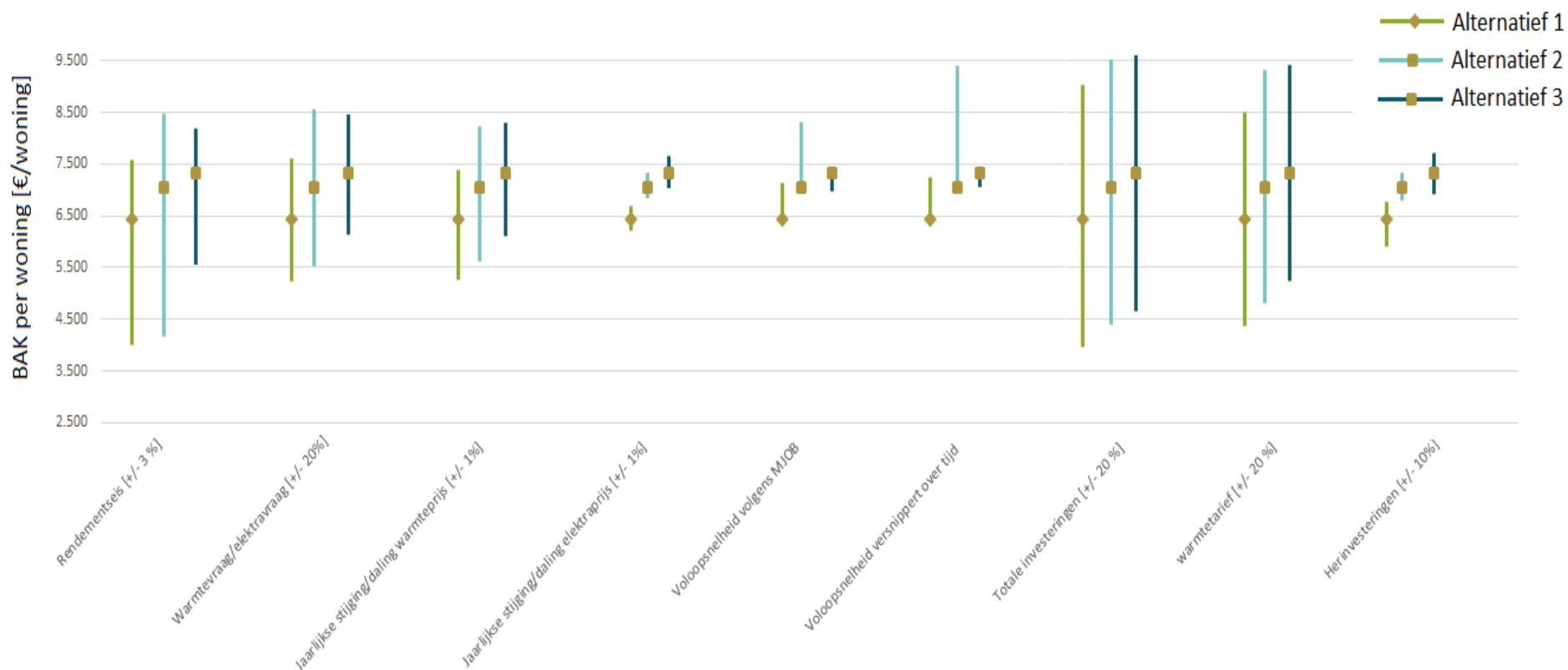
Inkomsten:

- Variabel tarief +/- 20%

Gevoeligheidsanalyse

Welke knoppen zijn er?

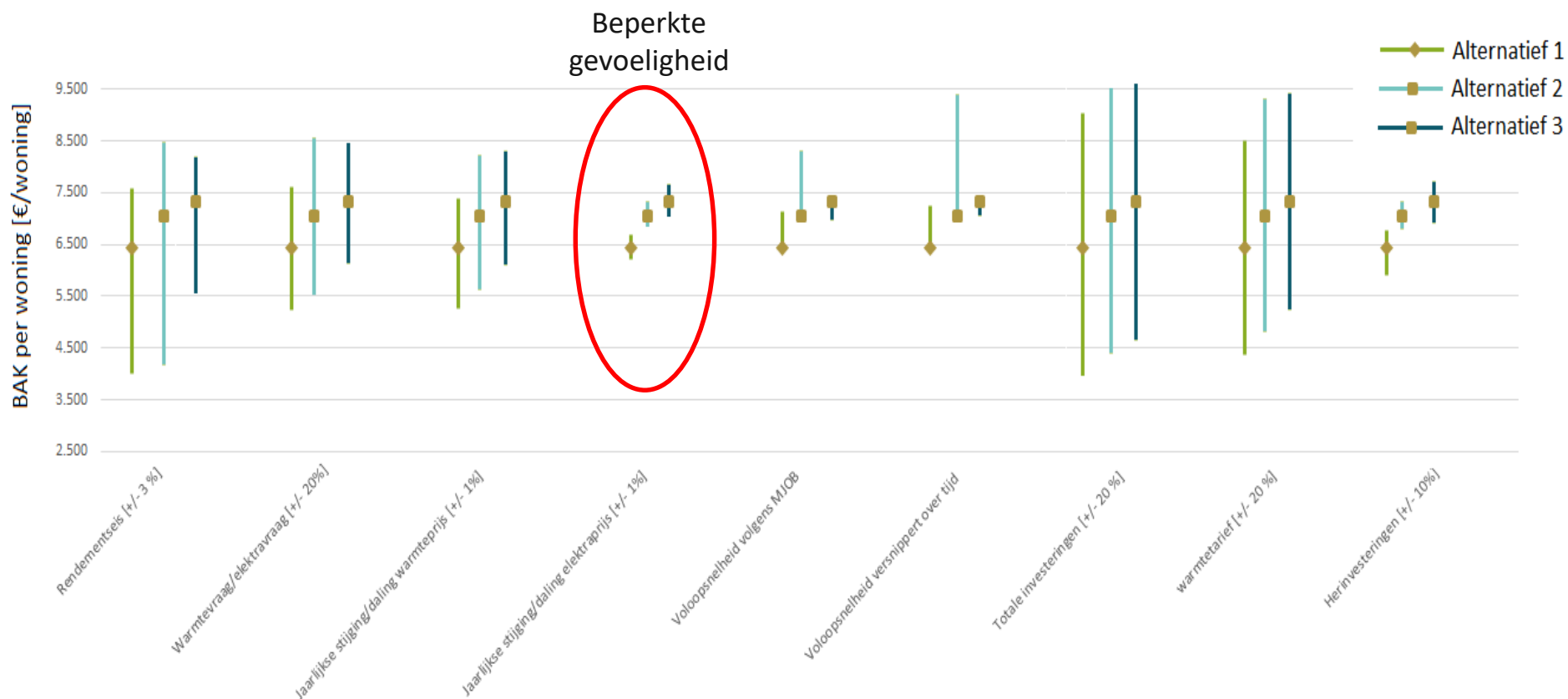
Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Gevoeligheidsanalyse

Welke knoppen zijn er?

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

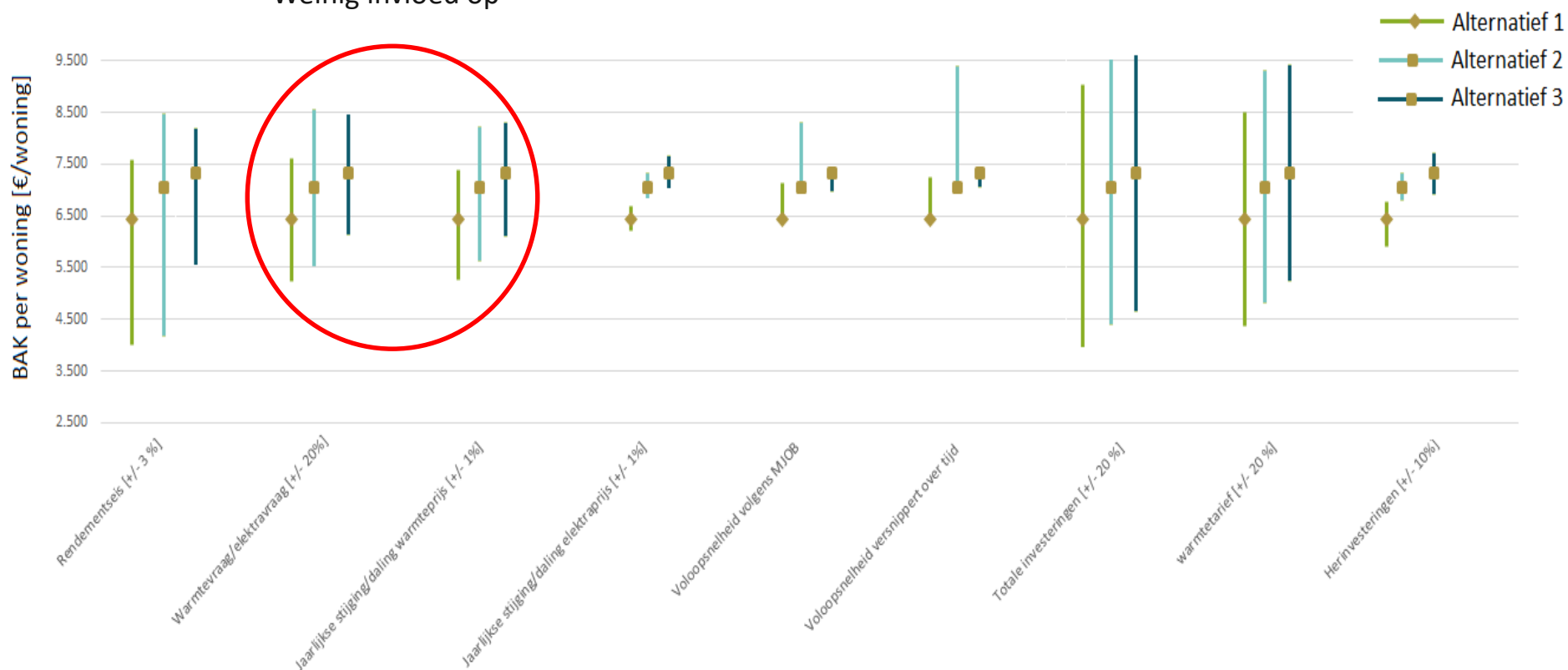
Gevoeligheidsanalyse

Welke knoppen zijn er?

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Weinig invloed op

Gevoeligheidsanalyse

Welke knoppen zijn er?

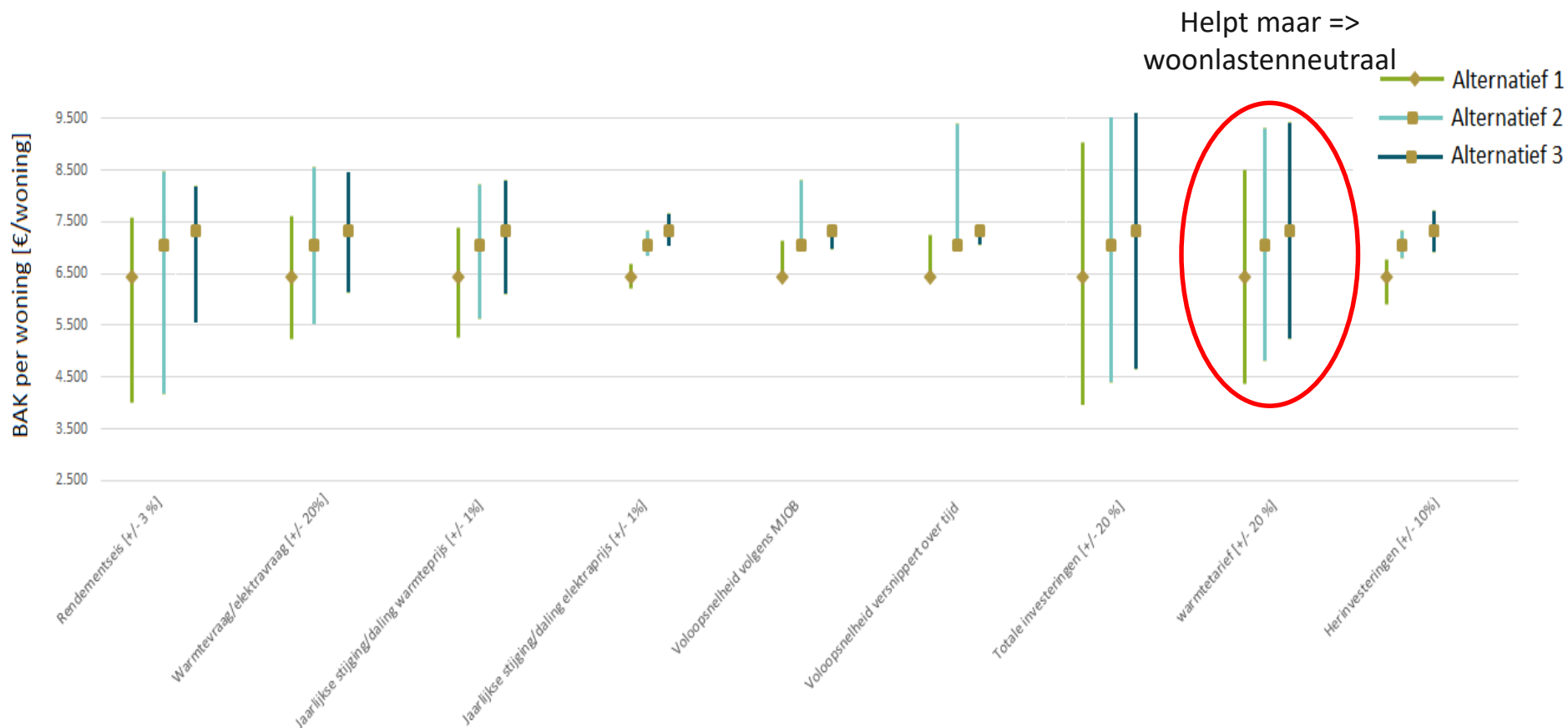
Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Gevoeligheidsanalyse

Welke knoppen zijn er?

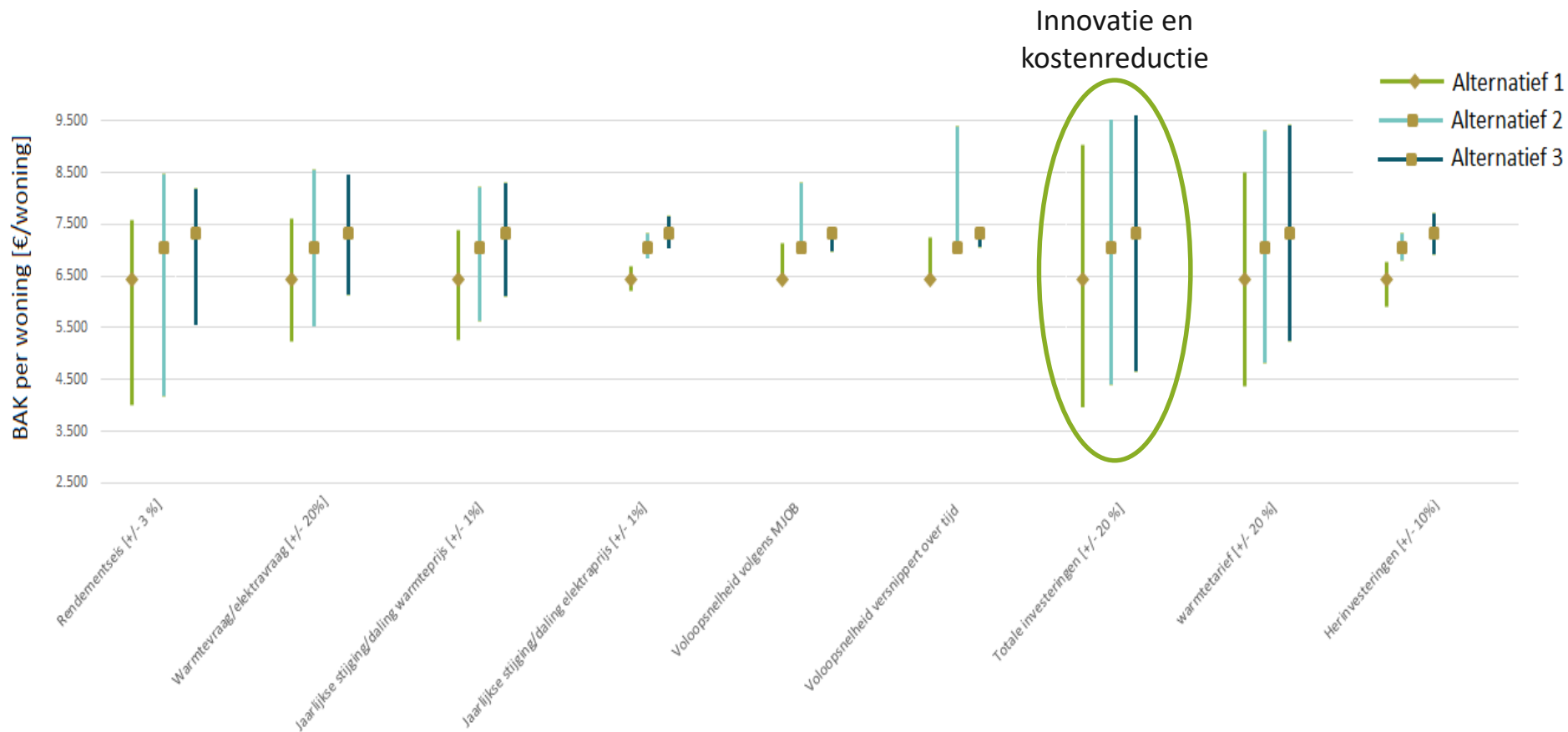
Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Gevoeligheidsanalyse

Welke knoppen zijn er?

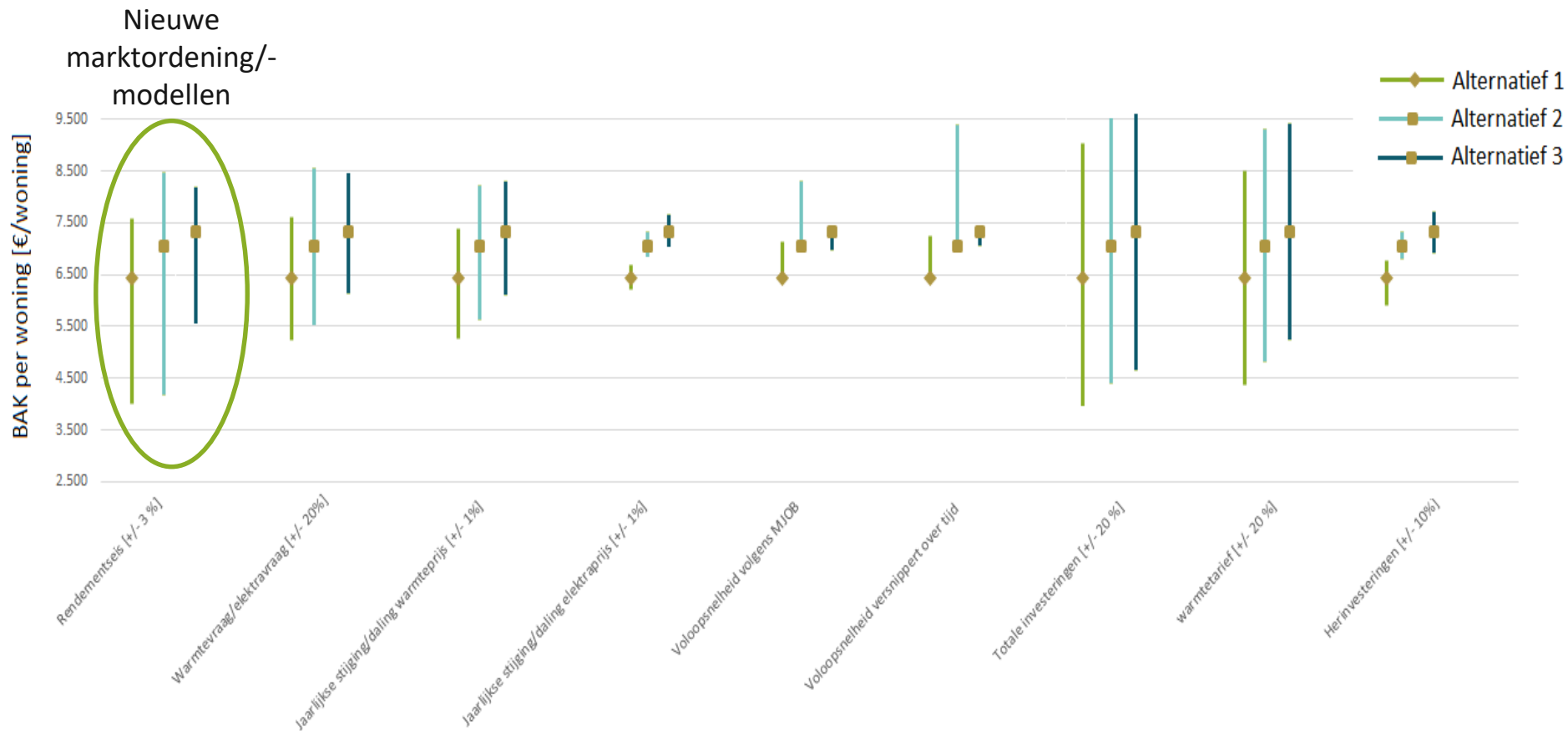
Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Gevoeligheidsanalyse

Welke knoppen zijn er?

De belangrijkste knoppen

1. Stimulering komende jaren nog nodig
2. Begin, leer, innoveer en versnel
(reductie investeringskosten)
3. Garandeer aansluitsnelheid
4. Nieuwe marktordening/-modellen
(lagere rendementeisen)

Nieuw marktmodel Palenstein?

1. Co-financiering gemeente (WKO-bronnen en infra) en gebouweigenaren (warmtepompen)
2. Exploitatie uitbesteed aan externe partij
3. Daling onrendabele top +/- € 2.000 per woning

gemeente
Zoetermeer

Merosch
vormgeven aan duurzaamheid

Bedankt voor uw komst

[@Merosch](#)
[@Merosch_Llab](#)

www.linkedin.com/company/merosch

merosch.nl | merosch.nl/living-lab

